

**ПАРЛАМЕНТЫН СОНГУУЛИЙН СУРТАЛЧИЛГААНЫ ХУГАЦААНЫ
АСУУДАЛД**

Г.Золзаяа

Отгонтэнгэр Их Сургууль,
Сэтгүүл зүй, Олон улсын харилцааны тэнхимийн эрхлэгч

Хураангуй:

Сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаар судлаачид өөр өөр байр суурьтай байна. Сонгогчдын мэдэх эрх, сонголтоо хийх, нэр дэвшигчид өөрийгөө сонгогчдод таниулах гэх мэт олон ач холбогдолтой тул сурталчилгааны хугацаа хангалттай урт байх нь зүйтэй гэж барууны эрдэмтэд үздэг. Харин зарим судлаачид хэт урт сурталчилгааны хугацаа нь сонгогчдыг залхаах, нэр дэвшигчдээс илүү санхүүгийн зардал шаардах, төрийн үйл ажиллагаа алдагдах зэрэг сөрөг талтай гэж үздэг байна. Баримт бичгийн судалгаанаас авч үзвэл дэлхийн улс орнууд 20-р зуунд сонгуулийн сурталчилгааны хугацааг янз бүрээр туршиж, хэрэгжүүлж ирсэн бөгөөд харилцан адилгүй хугацаатай байна. Гэсэн ч дийлэнх улс орнуудын сурталчилгааны хугацаа 30-50 хоногийн хооронд байдаг бөгөөд сонгуулийн өдрөөс 24-48 цагийн өмнөөс санал өгөх өдөр хүртэл аливаа сурталчилгааг хуулиар хориглох нь түгээмэл байна.

Түлхүүр үгс: УИХ, сонгуулийн кампанит ажил, нэр дэвшигчид

Оршил хэсэг:

Монгол Улс 1992 оноос хойш УИХ-ын сонгуулийг найман удаа зохион байгуулжээ. Энэ хугацаанд сонгуулийн сурталчилгааны хэв маяг, зохион байгуулалт, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт орсоор өнөөг хүрлээ.

Сонгуулийн сурталчилгааны талаар судлаачид өөр өөрсдийн тодорхойлолтыг өгдөг. Сонгуулийг албан ёсоор зарлаж, улс төрийн намууд сонгуульд өрсөлдөхөөр нэр дэвшигчдээ бүртгүүлж, сонгуулийн кампанит ажлын штабаа байгуулж, төсөл, календарчилсан төлөвлөгөө боловсруулж, сурталчилгааны арга хэлбэрээ сонгон хэрэгжүүлэх тодорхой хугацааны үйл явцыг хамааруулж сонгуулийн сурталчилгаа хэмээн нэрлэж байна. Харин сонгогчийг ухуулах ухуулга сурталчилгаа үндсэндээ сонгуулийн өмнөх кампанит ажлуудын үед хийгдэж байдаг бөгөөд сонгуулийн кампанит ажлын үе бол тэр бүхнийг гагцхүү “хайрцаглаж” өгөх л үе юм. Иймээс сонгуулийн кампанит ажил, сонгуулийн өмнөх кампанит ажил нь арга, хэлбэр, агуулгын хувьд эрс ялгаатай төдийгүй түүнийг хүлээн авч буй сонгогчдын сэтгэл зүй ч ихээхэн ялгаатай, улмаар үр нөлөө нь ч өөр өөр байдгийг манай зарим улс төрийн намууд бүрэн тооцож чаддаггүй.¹

Европын холбооны Аюулгүй байдал, хамтын ажиллагааны байгууллагаас гаргасан судалгаа болон судлаачид өөрсдийн орны сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаар хийсэн харьцуулсан судалгаанууд хийгджээ. Манай улсын хувьд 1992 оноос эхлэн УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа буурсаар байна. Энэ талаар судлаачид харилцан адилгүй байр суурь илэрхийлдэг.

Судалгааны зорилго: Парламентын сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны чиг хандлагыг судалж, манай улсын парламентын сонгуулийн сурталчилгааны оновчтой хугацааг тодорхойлох нь энэхүү судалгааны зорилго юм.

Судалгааны арга: Тус судалгаанд чанарын судалгааг голчлон ашиглав. Улс төр судлалын эрдэмтэн, судлаачид, нэр дэвшигчид, иргэний нийгмийн байгууллагын идэвхтэн

¹ Д.Оюунчимэг, (2015) “Сонгуулийн сурталчилгааны арга зүй”, Политологи сэтгүүл №13 (442), х-124.

зэрэг 6 оролцогчоос ганцаарчилсан ярилцлага авсан. Мөн түүнчлэн ардчилсан улс орнуудын сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаарх судалгааны ажил, хууль, эрх зүйн баримт бичгийн судалгаа хийсэн. Ингэхдээ харьцуулах, задлан шинжлэх, нэгтгэн дүгнэх аргуудыг ашигласан болно.

Үр дүн: Сонгуулийн сурталчилгаа нь нэр дэвшигчдийн байр суурь, бодит нөхцөл байдлын талаар сонгогчдод хүртээмжтэй мэдээлэл хүргэхэд чиглэдэг.² Сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа бага байснаар сонгогчид цөөн тооны, хязгаарлагдмал мэдээлэл дээр үндэслэн сонголт хийхэд нөлөөлдөг гэж судлаачид үздэг. Тухайлбал АНУ-ын эрдэмтэн Стивенсон, Ваврек нар ардчилсан 13 орны 113 сонгуулийн мэдээллийг ашиглан сонгогчид доод тал нь 6 долоо хоног үргэлжилсэн харьцангуй урт кампанит ажилд өөрсдийн дүгнэлтийг хийх боломжтой ба хэт богино сонгуулийн сурталчилгааны үед сонгогчид хангалттай мэдээлэл авч, нухацтай сонголт хийх боломжгүй гэж дүгнэсэн.³

Гэвч хэт урт хугацааны сонгуулийн сурталчилгаа нь их хэмжээний зардал гаргах сул талтай байна.⁴ Энэ талаар ганцаарчилсан ярилцлагын судлаачид “Сүүлийн үед цахим техник, технологи хөгжиж байгаатай холбогдуулан УИХ-ын сонгуулийн хугацааг 2 долоо хоног болгоход асуудалгүй. Хуучин цагт бараг хоёр сар байсан. Тухайн үед цахим орчин одоогийнх шиг хөгжөөгүй, унаа техникийн хувьд ч хүндрэлтэй байсан учраас урт хугацаатай байхад асуудалгүй байсан. Хоёрдугаарт сонгуулийн үед төрийн ажил цалгардах тал байдаг. Ингээд бүх ажил алдагдах мөн урт хугацаанд нэр дэвшигчээс гарах зардал өндөр байдаг” хэмээн тодотгож байсан юм.

Хүснэгт 1. УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа, сонгуулийн систем, саналын тоо

Он	Хуулиар тогтоосон сурталчилгааны хугацаа	Сонгуулийн систем	Нэрсийн жагаалтад бичигдсэн сонгогчийн тоо	Санал өгсөн сонгогчийн тоо, (хувь)
1992 он	45 хоног ⁵	Томсгосон мажоритар буюу 1 тойрогт олон мандат	1,085,129	1,037,392 (95.6%)
1996 он	45 хоног	Жижигсгэсэн мажоритар буюу 1 тойрогт нэг мандат	1,147,260	1,057,182 (92.1%)
2000 он	45 хоног	Жижигсгэсэн мажоритар буюу 1 тойрогт нэг мандат	1,247,033	1,027,985 (82.4%)
2004 он	45 хоног	Жижигсгэсэн мажоритар буюу 1 тойрогт нэг мандат	1,279,516	1,051,812 (82.2%)
2008 он	30 хоног	Томсгосон мажоритар буюу 1 тойрогт олон мандат	1,542,617	1,179,448 (76.5%)
2012 он	22 хоног	Холимог тогтолцоо (70:30)	1,840,824	1,238,537 (67.3%)
2016 он	18 хоног	Томсгосон мажоритар буюу 1 тойрогт олон мандат	1,911,047	1,406,123 (73.6%)
2020 он	22 хоног	Томсгосон мажоритар буюу 1 тойрогт олон мандат	2,003,969	1,475,895 (73.6%)

Монгол Улс 1992 онд УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа 45 хоног байсан бөгөөд 2008 оноос 30 хоног, 2012 онд 22 хоног болгон өөрчилж байжээ. Харин 2016 онд

² Gelman A & King G. (1993) Why American Presidential Election Polls So Variable When Votes are So Predictable? British Journal of Political Science 23 (3): 409

³ Stevenson R. & Vavreck L. (2000) Does Campaign Length Matter? Testing for Cross-National Effects. British Journal of Political Science. 30 (2); 217-235

⁴ Costas Panagopoulos (2013), Campaign Duration and Election Outcomes, Politics and Governance, 1(1), p-66-73

⁵ Монгол Улсын Сонгуулийн тухай хууль, 1992 он, 26-р зүйлийн 1-р заалт

бүх шатны сонгуулийн 18 хоног байхаар хуульд өөрчлөлт оруулсан. “2019 онд баталсан сонгуулийн тухай хуулиар сурталчилгааны хугацаа 18 хоног байсныг 22 хоног болгон өөрчилсөн.”⁶ “Сурталчилгааны хугацааг 30 хоног болгосноор зардал багасна гэж тооцоолсон боловч нэгжийн өртөг нь улам өссөн дүн гарчээ. Харин сурталчилгааны хугацаа богиноссон нь сонгогчдыг залхаахгүй байх давуу талтай.”⁷

Ихэнх улс оронд сонгуулийн кампанит ажлын хугацааг тодорхой заасан байдаг бол зарим улс оронд сонгууль товлох, парламент тарах болон бусад хүчин зүйлээс хамаарч хугацааг хуулиар тогтоогоогүй байх нь бий. Жишээ нь АНУ-д сонгуулийн сурталчилгааны тогтсон нэг хугацаа байдаггүй.

Хүснэгт 2. Улс орнуудын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа, парламентын доод танхим эсвэл нэг танхимын сонгуулийн тогтолцоо /2023 оны байдлаар/

УЛС ОРОН	СОНГУУЛИЙН СУРТАЛЧИЛГААНЫ ХУГАЦАА	СОНГУУЛИЙН ТОГТОЛЦОО
Бельги	4 сар	Пропорциональ тогтолцоо
Болгар	30 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Хорват	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Кипр	3 сар	Пропорциональ тогтолцоо
Чех	90 хүртэлх хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Дани	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Эстони	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Франц	2 долоо хоног	Мажоритари тогтолцоо
Финланд	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Герман	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Грек	30 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Унгар	50 хоног	Холимог тогтолцоо
Ирланд	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Итали	Тогтсон хугацаагүй	Холимог тогтолцоо
Латви	120 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Литва	6 сар	Пропорциональ тогтолцоо
Люксембург	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Мальта	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Нидерланд	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Португаль	12 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Румын	30 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Словаки	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Словени	30 хоногоос ихгүй	Пропорциональ тогтолцоо
Испани	15 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Канад	37 хоногоос доошгүй 51-ээс дээшгүй	Мажоритари тогтолцоо
Австрали	33 хоног	Мажоритари тогтолцоо
Япон	12 хоног	Холимог тогтолцоо
Сингапур	Хамгийн багадаа 9 хоног	Мажоритари тогтолцоо
Израиль	30-150 хоног ⁸	Пропорциональ тогтолцоо

⁶ Д.Түмэнжаргал & Г.Эрдэнэбаяр (2021) “Монгол Улсын сонгуулийн хуулийн өөрчлөлт: Хэрэгжилт, боловсролгүй болгох асуудал”, Политологи XVIII, “Эрдэм шинжилгээний бичиг №18, (534), х-104

⁷ UNDP (2013), Монгол Улсад үзүүлсэн сонгуулийн туслалцааны сургаж, Улаанбаатар, х-15

⁸ Израильд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилгаа сонгууль болохоос 150 хоногийн өмнөх хугацааг хамардаг бөгөөд сонгуулийн өмнөх 30 хоногийн хугацаанд кино театр, телевизээр сурталчилгаа явуулахыг хориглодог.

Филиппин	45 хоног	Холимог тогтолцоо
БНСУ	14 хоног	Холимог тогтолцоо
Англи	60 хоног	Мажоритари тогтолцоо
Монгол Улс	22 хоног	Мажоритари (2020 он) тогтолцоо
АНУ	130-141 хоног	Мажоритари тогтолцоо
Албани	30 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Босни ба Херцеговина Улс	30 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Македон Улс	20 хоног	Пропорциональ тогтолцоо
Монтенегро	Тогтсон хугацаагүй	Пропорциональ тогтолцоо
Шинэ Зеланд	30 хоног	

Бельги Улс Сонгуулийн зардлыг хязгаарлах, хянах тухай хуулийн 5-р зүйлд заасны дагуу сонгууль болохоос 4 сарын өмнөөс сурталчилгаа хийхийг зөвшөөрдөг байна. Сонгуулийн санал авах өдөр хүртэл кампанит ажил явуулж, сурталчилгаа хийх боломжтой байдаг. Болгар Улсын сонгуулийн тухай хуулийн 175-р зүйлд “Сонгуулийн сурталчилгааг санал авах өдрөөс 30 хоногийн өмнө эхлүүлнэ” гэж заасан.⁹ Түүнчлэн тус хуулийн 182-р зүйлд сонгуулийн санал авах өдрөөс 24 цагийн өмнө эхэлж, сонгуулийн өдрүүдэд сурталчилгаа хийхийг хориглосон. Хорват Улс доод тал нь 60 хоног байхаар хуульд тусгаж өгсөн. Кипр Улс 2004 оны (10(I)2004) хуулийн VII хэсгийн 2-р зүйлд сонгуулийн сурталчилгааг сонгууль эхлэхээс 3 сарын өмнө эхлүүлэхээр заасан байдаг. Тус хуулийн 63-р хэсэгт зааснаар сонгуулийн сурталчилгааг сонгуулийн өдрөөс 2 хоногийн өмнөөс хориглодог. Чех Улс Сонгуулийн тухай хуулийн (62/2003) 59-р зүйлийн 3-т сонгуулийн сурталчилгааны хугацааг сонгуулийн өдрөөс 90-ээс доошгүй байхаар тусгажээ. Дани Улс сонгуулийн хуульд кампанит ажлын тодорхой хугацаа зааж өгөөгүй. Сонгуулийн санал авах байр болон ойр орчмын газруудаас бусад тохиолдолд сонгуулийн өдөр сурталчилгааг явуулахыг зөвшөөрдөг.¹⁰ Эстони Улсын парламентын сонгуулийн тухай хуульд сонгуулийн сурталчилгааны хугацааг заагаагүй. Гэвч сонгуулийн хуулийн 5-р зүйлд сонгуулийн санал авах байранд сонгуулийн сурталчилгаа хийхийг хориглосон. Франц 1977 оны 7-р сарын 7-ны өдөр баталсан 77-729 дугаарт хуулийн 15-р зүйлд “Сонгуулийн сурталчилгааг сонгууль болохоос өмнөх хоёр дахь даваа гарагаас эхэлж болно”¹¹ хэмээн заасан. Финланд Улсын Сонгуулийн тухай хуульд сонгуулийн кампанит ажлын үргэлжлэх хугацааг заагаагүй. Харин сонгуулийн тухай хуулийн 72-р хэсэгт санал хураах хугацаанд санал авах байр болон ойр орчмын газарт үг хэлэх, хэвлэмэл болон бичгээр ухуулах, сонгогчдын сонгох эрх чөлөөнд нөлөөлөхийг хоригложээ.¹² ХБНГУ-ын хувьд сонгуулийн сурталчилгааны тогтсон хугацааг хуулиар тогтоож өгөөгүй байдаг. Намууд болон нэр дэвшигчдийн кампанит ажил сонгууль болохоос хэдэн сарын өмнө буюу ихэвчлэн Холбооны Ерөнхийлөгч сонгуулийн товыг тогтоосноос (сонгуулийн өдрөөс нэг жилийн өмнө) эхэлдэг. Грек Улс Европын сонгуулийн тухай хуулийн 14-р зүйлийн 1-д зааснаар Санал хураах өдөр, үргэлжлэх хугацааг сонгууль товлосон өдрөөс хойш 30-аас доошгүй хоног байхаар заажээ. Унгар Улсад сонгуулийн тухай хуулийн 139-р зүйлийн 1-д зааснаар сонгуулийн сурталчилгаа нь сонгуулийн өдрөөс 50 хоногийн өмнө эхлэн сонгуульд дуустал үргэлжилнэ. Сонгуулийн өдөр санал авах байр, санал авах байрнаас 150 метрийн зайд сонгогчдын хүсэлд нөлөөлөхүйц байдлаар сурталчилгаа явуулахыг хориглодог.¹³ Ирланд Улс сонгуулийн сурталчилгааны үргэлжлэх хугацааг нарийвчлан хуулиар тогтоогоогүй.

⁹ Bulgaria Election Code, (In force from 2014) Chapter twelve, Article 175

¹⁰ Denmark Folketing (Parliamentary) Election Act, Article 50

¹¹ Law No 77-729, France, (1977), Article 15

¹² Finnish Election Act, (1998), Section 72

¹³ Act XXXVI of 2013 on the Election Procedure, Section 139 (1)

Итали Улс сонгуульд зарласан хугацаанаас эхлэн сурталчилгааг зөвшөөрдөг. Ихэнхдээ сонгуулийн өдрөөс 2 сарын өмнө сонгуулийн тов гаргадаг. Латви Улсад Сонгуулийн өмнөх кампанит ажлын тухай хуулийн 1,2-т зааснаар сонгууль болохоос 120 дахь өдрөөс эхлэн сонгуулийн санал авах өдөр хүртэл үргэлжилнэ¹⁴ хэмээн заасан. Санал авах өдрөөс 1 хоногийн өмнөөс сурталчилгааг зогсоодог. Литва Улс сонгууль зарласан өдрөөс сурталчилгаа эхлэхийг зөвшөөрдөг. Сонгуулийг санал хураалтаас 6 сарын өмнө зарладаг. Люксембург Улс сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаар тусгайлан хуульд заагаагүй. Мальта Улс Сонгуулийн сурталчилгааны хугацаатай холбоотой үндэсний хэмжээний тодорхой заалт байхгүй. Санал хураалт эхлэхийн өмнөх өдөр болон сонгуулийн өдөр олон нийтийг хамарсан хурал, жагсаал цуглаан хийхийг хориглосон байдаг.¹⁵ Нидерланд Улс Сонгуулийн хуульд сурталчилгааны хугацааны талаар тусгайлан заалт байхгүй. Харин сонгуулийн өдөр санал авах байранд болон ойр орчимд сонгогчдын шийдвэр гаргахад нөлөөлөхүйц үйл ажиллагаа явуулж болохгүй.¹⁶ Польш Улсад Сонгуулийн тухай хуулийн 104-р зүйлд сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа эрх бүхий байгууллага сонгууль товлон зарласан өдрөөс эхэлж, сонгуулийн өдрөөс 24 цагийн өмнө дуусна гэж заасан. Хуульд тус улсын Ерөнхийлөгч сонгуулийн санал хураах өдрөөс 90-ээс доошгүй хоногийн өмнө сонгууль явуулах тухай зарлиг гаргах ёстой гэж заасан.¹⁷ Португал Улсын сонгуулийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд зааснаар “Бүгд Найрамдах Улсын Ассамблейн гишүүдийн сонгуулийн сурталчилгааны үйл ажиллагаа сахилга баттай холбоотой хуулийн заалтууд хамаарна. Сонгуулийн сурталчилгааны үргэлжлэх хугацаа 12 хоног байна” гэж заажээ.¹⁸ Румын Улс 33/2007 хуулийн 35 дугаар зүйлд зааснаар сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа 30 хоног үргэлжилж, сонгуулийн өмнөх бямба гарагийн 7:00 цагт дуусна¹⁹ гэж заажээ. Испани Улсад сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа 15 хоног үргэлжилж, сонгуулийн өдрийн өмнөх өдрийн 00 цагт дуусна гэж хуульд тусгасан. Швед Улс сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаар тодорхой заалт хуульдаа тусгаж өгөөгүй.²⁰ Канад Улс 1926 онд сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа 74 хоног байсан бол эдүгээ доод тал нь 36 хоног болгосон.²¹ Улмаар 36-51 хоногт сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа байхаар хуульд тусгажээ.²² Австрали Улс 1910 онд сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа анх 11 долоо хоног үргэлжилж байсан бол эдүгээ 33 хоног байхаар тогтсон. Израиль Улс хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр явуулах сонгуулийн сурталчилгааг 150 хоногийн өмнөөс эхлэхийг зөвшөөрдөг. Харин сонгуулийн өдрөөс өмнөх 30 хоногийн хугацаанд телевизээр сурталчилгаа явуулахыг хориглодог.²³ Филиппин Улсын сонгуулийн тухай хуулийн 3-р хэсэгт парламентын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа 45 хоног байхаар тогтоожээ.²⁴ БНСУ-ын Төрийн удирдах түвшний албан тушаалтны сонгуулийн тухай хуулийн 4-р бүлгийн 33-р зүйлд “Парламентын гишүүд болон орон нутгийн байгууллагын гишүүн болон даргыг сонгохдоо сонгуулийн сурталчилгааг 14 өдрийн турш зохион байгуулна” гэж заасан талаар БНСУ-ын иргэн Жён Кёнжин ярьж байв. Бүгд Найрамдах Албани Улсын Сонгуулийн тухай хуульд сонгуулийн сурталчилгаа нь "сонгууль болохоос 30 хоногийн өмнө эхэлж, сонгуулийн өдрөөс 24 цагийн өмнө дуусна" гэж заасан байдаг. Сонгуулийн тухай хуулийн 77 дугаар зүйлд “Сонгуулийн өмнөх өдөр болон санал хураах өдөр хүртэл аливаа сурталчилгааг хориглодог. Босни Герцеговин Улсын Сонгуулийн тухай хуулийн 16-

¹⁴ Pre-election Campaign Law, Latvia, Section 1 and 2

¹⁵ General Elections Act, Malta, Article 65

¹⁶ Keiswet, The Netherlands, Section V, Chapter V, Art 1-39

¹⁷ The Polish Electoral Code, (2011), Article 104

¹⁸ The Law on Election to the European Parliament, Portugal, Article 10

¹⁹ The Law No 33/2007, Romania, Article 35

²⁰ Micaela Del Monte, Silvia Kotanidis, Length of the election campaign and the electoral silence period in European Parliament elections, PE 751.463- September 2023, p.4-9

²¹ <https://www.elections.ca/content.aspx?section=vot&dir=bkg&document=ec90795&lang=e>

²² <https://electionsanddemocracy.ca/canadas-elections/canadas-election-process/election-campaigning>

²³ https://aceproject.org/ace-en/topics/me/mea/mec02/mobile_browsing/onePag

²⁴ Omnibus Election Code of The Philippines, 1995, Article 1, Section 3

р бүлэгт "Сонгуулийн сурталчилгаа сонгуулийн өдрөөс 30 хоногийн өмнө эхэлж, сонгуулийн өдрөөс 24 цагийн өмнө дуусна" гэж тусгажээ.

Бүгд Найрамдах Македон Улсын Сонгуулийн тухай хуулийн 69-р зүйлийн 2-т "Сонгуулийн сурталчилгаа нь сонгуулийн санал авах өдрөөс 20 хоногийн өмнө эхэлдэг бөгөөд нэг, хоёр дахь шатны сонгуулийн сурталчилгааг сонгууль болохоос 24 цагийн өмнө болон сонгуулийн өдөр үргэлжлүүлж болохгүй" гэж заасан. Монтенегрод Зөвлөлийн гишүүн, төлөөлөгчийн сонгуулийн тухай хуулийн 50 дугаар зүйлд сонгуулийн сурталчилгаа нь "Нэр дэвшигчдийн нэрсийн жагсаалтыг баталгаажуулсан өдрөөс сонгуулийн сурталчилгаа дуусах хүртэл" гэж заасан байдаг.

Зургаадугаар зүйлд "Сонгуулийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах, олон нийтийг хамарсан сурталчилгаа хийх ажлыг санал авах өдрөөс 24 /хорин дөрөв/ цагийн өмнө зогсооно" гэж заасан.

Улс төр судлаачид болон улс төрчдөөс ганцаарчилсан ярилцлагын аргаар сонгуулийн сурталчилгааны хугацааны талаарх санал бодлыг судалж үзэхэд өөр өөр байр суурьтай байсан юм. Тухайлбал, сонгуулийн сурталчилгаанд шаардах хугацаа тойргоос хамааран харилцан адилгүй байдаг талаар нэр дэвшигч эмэгтэй онцолж байв.

Ганцаарчилсан ярилцлагаас

УИХ-д аль тойргоос өрсөлдөж буйгаас хамаараад хугацааны хувьд нэр дэвшигчид харилцан өөр бодолтой байдаг болов уу. Жишээ нь нийслэлийн тойрогт буюу төвлөрсөн газруудад цаг хугацаа алдах нь харьцангуй гайгүй байх, харин орон нутагт өрсөлдөж байвал нэг тойргоос нөгөө тойрогт очиход хугацаа шаарддаг тул томоохон газар гутагтай, мөн томсгосон мажоритар тойргуудад хугацаа шаардлагатай. Жижигсгэсэн тойрог, төвлөрсөн газар, дэд бүтэц интернэт хөгжсөн газруудад хугацаа богино байхад төдийлөн асуудалгүй байна гэж бодож байна.

2020 оны УИХ-ын сонгуульд нэр дэвшигч, Эмэгтэй, 42 настай

Сонгуулийн тухай хууль, журам нь олон нийтийн мэдэх эрхийг хангаж чадаж байна уу, үнэн бодит, хүртээмжтэй мэдээллээр иргэдийг хангах боломж бий юу гэдэг нь чухал асуудал юм. Тухайлбал, сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа хэт богино байх нь олон нийтэд хангалттай мэдээлэл олж авах, түүнийгээ эргэцүүлэн тунгаах боломж олгодоггүй. Богино хугацаанд олон мэдээлэл дунд төөрөлдөх, шинэ нэр дэвшигчийн талаар мэдээлэл авахгүй байх тохиолдол олон гардаг талаар зарим судалгаанд дурджээ. 2017 оны Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн сурталчилгаа 18 хоног байсан. Сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа хэтэрхий богино, мөн хуулиар мөрийн хөтөлбөрүүд урьдчилан батлахыг зааж өгсөн зэрэг нь нэр дэвшигчдийг олон нийтэд үзэл санаагаа илэрхийлэх боломжийг хязгаарласан гэж Олон Улсын Сонгуулийн Ажиглах Хорооны тайланд дурджээ.²⁵ Өөрөөр хэлбэл сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа богино байх нь олон сул талтай байгааг судалгааны байгууллагууд мөн дурдаж байв.

Нөгөөтээгүүр сонгуулийн ирцийн үзүүлэлтэд сурталчилгааны хугацаа нөлөөлдөг байна. "Бүх төрлийн сонгуулийн ирц буурахад сонгогчийн боловсрол тааруу, сонгуулийн тогтолцоо, хууль дүрмийн байнгын өөрчлөлт, үүнтэй холбоотой ойлгомжгүй байдал, бухимдал, улс төрийн томоохон намуудын талаарх нийгмийн сөрөг ойлголт, сонгуулийн сурталчилгааны богино хугацаа зэрэг нийтлэг хүчин зүйлс нөлөөлж болно."²⁶

²⁵ Глоб Интернэшнл (2021), "Сонгуулийг мэдээлж, сурвалжлах нь", Улаанбаатар, х-23

²⁶ Азийн Сан (2023), Монгол Улсын Сонгууль (1992-2021), Улаанбаатар, х-11

Ганцаарчилсан ярилцлагаас

УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа хэт урт байх нь мөнгөгүй нэр дэвшигчдэд хүндрэлтэй байдаг. Харин хэт богино болчихвол маневр хийх, сонгогчдод өөрийгөө таниулж чадахгүй асуудалд хүрнэ.

УИХ-ын гишүүн асан, Эмэгтэй, 60 настай

Ганцаарчилсан ярилцлагаас

УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа хэт урт байх нь мөнгөгүй нэр дэвшигчдэд хүндрэлтэй байдаг. Харин хэт богино болчихвол маневр хийх, сонгогчдод өөрийгөө таниулж чадахгүй асуудалд хүрнэ.

УИХ-ын гишүүн асан, Эмэгтэй, 60 настай

Зарим судлаачид болон улс төрчид манай улсын нөхцөлд богино буюу 22 хоног байх нь шударга бус нөхцөл байдал үүсгэнэ гэж үзэж байв. Хэдийгээр техник, технологи хөгжиж байгаа боловч цахим орчинд дийлэнх сурталчилгааг хийх нь өрөөсгөл хэмээн тодотгож байсан юм. 2020 оны байдлаар манай улсын зургаагаас дээш насны хүн амын интернэт хэрэглэдэг хүн амын дундаж хувь 64.7 хувь байсан. Улаанбаатар, Орхон, Дархан-Уул аймгийн хүн амын интернэт хэрэглэгчдийн эзлэх дундаж хувь нь 72.5% байгаа хэдий ч бусад аймгуудын дундаж нь 45-63% байна.

Ганцаарчилсан ярилцлагаас

УИХ-ын сонгуулийн сурталчилгааны хугацааг нэмэгдүүлэх шаардлагатай. Учир нь шинээр нэр дэвшигчид өөрсдийгөө таниулах тодорхой хугацаа хэрэгтэй. Тиймээс 25 хүртэл хоног сурталчилгааг явуулах нь үр дүнтэй гэж бодож байна.

УИХ-ын гишүүн асан, Эрэгтэй, 59 настай

Манай улс сонгуулийн сурталчилгааны хугацааг бууруулах болсон гол үндэслэлүүдийн нэг нь нэр дэвшигчдээс гарах санхүүгийн зардлыг бууруулах зорилготой байдаг. Гэвч богино хугацааны сурталчилгаа нь санхүүгийн зардлыг улам өсгөдөг талаар судлаачид байр сууриа илэрхийлж байсан. Энэ талаар А.Б Зевиринцев “Богино хугацааны кампанит ажил нэлээд урт хугацаагаар үргэлжилсэн кампанит ажлаас илүү их санхүүгийн зардал шаарддаг байна. “Шинжээчдийн үнэлгээгээр бол орон нутагт хийх дөрвөн сарын кампанит ажил ижил үр нөлөөтэй боловч зөвхөн нэг сарын хугацаанд явуулах кампанит ажлаас ойролцоогоор 2 дахин бага санхүүгийн зардал шаарддаг ажээ.²⁷

Дүгнэлт

Сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа нь сонгуулийн үр дүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн нэг юм. Сурталчилгааны хугацааны талаар судлаачид өөр өөр байр суурьтай байгаа нь гарч буй үр дүнгээс хамааралтай юм. Нэг талаар сурталчилгааны урт хугацаа нь өндөр зардал, сонгогчдыг залхаах гэх мэт сул талтай байдаг бол нөгөө талаар олны танил бус улс төрчид олон нийтэд өөрийн мэдээллийг түгээх, сонгогчид олон талаас дүгнэж сонголтоо хийхэд дөхөм болдог байна.

Улс орнууд өөрсдийн онцлогт тааруулан сонгуулийн сурталчилгааны өөр өөр хугацаатай байхаар хуульдаа тусгаж өгсөн. Зарим улс оронд сонгуулийн сурталчилгааны эхлэл, төгсгөлийг хуулиар тогтоодоггүй. Ерөнхийдөө бэлтгэлийн үе шат, сонгуулийн өмнөх

²⁷ Зевиринцев.А.Б (2003), Мэдээлэл харилцааны менежмент, УБ., х-123

үе, сонгуулийн сурталчилгааны "оргил" үе гэсэн үе шаттайгаар явагддаг байна. Дийлэнх улс орнууд 4-6 долоо хоногт сонгуулийн сурталчилгаа явуулахыг зөвшөөрдөг байна. Иймд уг тоог олон улсын дундаж гэж үзэх боломжтой юм. Сонгуулийн сурталчилгааны хугацаа бага улс орнуудын дийлэнх нь хүн амын дунд интернэт ашиглах хэрэглэгчдийн эзлэх хувь 90 буюу түүнээс дээш байх нь түгээмэл байна.

Иймд манай улсын хувьд өргөн уудам газар нутагт сонгогчдод мэдээлэл хүргэх цаг хугацааны хязгаарлалт, танигдаагүй улс төрчид олон нийтэд өөрийн мэдээллийг хүргэх, цахим хэрэглэгчийн хувь хот, орон нутагт ялгаатай үзүүлэлттэй байдаг зэргийг харгалзан үзэж 30 хоног байх нь зохистой гэж үзэж байна.

Abstract

Researchers have different opinions about the duration of election campaigns. Some scholars believe that the campaign period should be long enough because of the importance of voters' right to know, to make their choice, and for candidates to introduce themselves to voters. However, some researchers believe that too long campaign period has negative aspects such as annoying the voters, demanding more financial expenses from the candidates, and reducing government activities. According to the document research, countries around the world have implemented election campaign periods in different ways in the 20th century. Majority countries have a lead time of 30-50 days. It is common for the law to prohibit any advertising from 24 to 48 hours before election day.

Keywords: Parliament, election campaign, election candidate

Ашигласан ном, материал

Монгол хэл дээр:

1. Азийн Сан (2023), Монгол Улсын Сонгууль (1992-2021), Улаанбаатар
2. Глоб Интернэшнл (2021), “Сонгуулийг мэдээлж, сурвалжлах нь”, Улаанбаатар
3. Зверинцев.А.Б (2003), Мэдээлэл харилцааны менежмент, УБ
4. Д.Оюунчимэг (2016), “Сонгуулийн сурталчилгааны арга зүй”, Политологи сэтгүүл №13 (442)
5. Монгол Улсын Сонгуулийн тухай хууль, 1992 он, 26-р зүйлийн 1-р заалт
6. НҮБ-ХХ (2013), Монгол Улсад үзүүлсэн сонгуулийн тусалцааны сургамж, Улаанбаатар,
7. Д.Түмэнжаргал, Г.Эрдэнэбаяр (2018), “Монгол Улсын сонгуулийн хуулийн өөрчлөлт: Хэрэгжилт, боловсронгуй болгох асуудалд”, Политологи XVIII, Эрдэм шинжилгээний бичиг №18, (534)

Англи хэл дээр:

1. Act XXXVI of 2013 on the Election Procedure, Section 139 (1)
2. Bulgaria Election Code, (In force from 2014) Chapter twelve, Article 175
3. Costas Panagopoulos, Campaign Duration and Election Outcomes, Politics and Governance, 1(1), 2013, 66-73
4. Denmark Folketing (Parliamentary) Election Act, Article 50
5. Finnish Election Act, (1998), Section 72
6. Gelman A, King G. (1993), Why American Presidential Election Polls So Variable When Votes are So Predictable? British Journal of Political Science; 23 (3): 409
7. General Elections Act, Malta, Article 65
8. Keiswet, The Netherlands, Section V, Chapter V, Art 1-39
9. Law No 77-729, France, (1977), Article 15
10. Micaela Del Monte, Silvia Kotanidis, Length of the election campaign and the electoral silence period in European Parliament elections, PE 751.463- September 2023, p.4-9
11. Omnibus Election Code of The Philippines, 1995, Article 1, Section 3
12. Pre-election Campaign Law, Latvia, Section 1 and 2

13. Stevenson R., Vavreck L. (2000), Does Campaign Length Matter? Testing for Cross-National Effects. *British Journal of Political Science*. 30 (2); 217-235
14. The Polish Electoral Code, (2011), Article 104
15. The Law on Election to the European Parliament, Portugal, Article 10
16. The Law No 33/2007, Romania, Article 35

Цахим эх сурвалж:

<https://www.elections.ca/content.aspx?section=vot&dir=bkg&document=ec90795&lang=e>

<https://electionsanddemocracy.ca/canadas-elections/canadas-election-process/election-campaigning>

https://aceproject.org/ace-en/topics/me/mea/mec02/mobile_browsing/onePag

<https://explodingtopics.com/blog/countries-internet-users>

<https://electionsanddemocracy.ca/canadas-elections/canadas-election-process/election-campaigning>